

Andrzej Przewoźnik életrajza

Jan Andrzej Przewoźnik 1963. május 13-án született a Krakkótól 45 kilométerre keletre eső Jurków nevű faluban.

A falu Limanowától 15 kilométerre fekszik. A hely az I. világháború galíciai frontjának a leghíresebb színtere – Gorlice és Przemyśl mellett. 1914 decemberében a 10. huszárezred önfeláldozó helytállásának köszönhetően itt sikerült mintegy harminc-negyven kilométerrel visszavetni a Krakkó elfoglalására készülő 3. orosz hadsereget. Az itt vívott csatában kiemelkedő szerepet játszottak, a 10. és 11. huszárezred lóról leszállított, s gyalogosként rohamozó huszárok. A 10. huszárezred parancsnokát, Othmar Muhr ezredest a Limanowa mellett emelkedő Jabłonieci dombon kialakított katonatemetőben a tiszteletére emelt kápolnában helyezték örök nyugalomra. A. Przewoźnik már gyermekkorában hallhatott Othmar Muhr és a magyar huszárok hősiességéről, s minden bizonnyal ez a tény hívta fel a magyarokra a figyelmét.

A. P. Krakkóban járt gimnáziumba 1977 és 1981 között. Személyiségének formálásában ezekben az években Krystyna Lahfahl tanárnő játszotta a meghatározó szerepet. Érettségi után sikeresen felvételizett a krakkói Jagelló Egyetem Bölcsészkarának történelem szakára, amelyet elvégezve 1988-ban szerzett diplomát. Ez a korszak az 1981 decemberében bevezetett hadiállapot, a megtorlás, a föld alá kényszerített Szolidaritás, kultúra, könyvkiadás, szellemi élet időszaka. Ennek jellegén és lényegén a hadiállapot felfüggesztése mit sem változtatott: a Szolidaritás 1988-ig a föld alatt működött, miközben a Jaruzelski-érában sorra kudarcot vallottak a tétova, álságos gazdasági, politikai reformok.

A. P. 1981 és 1989 között a Szolidaritás föld alatti szervezeteiben működött. Tagja volt többek között a Szolidaritás melletti Zwierzynieci (Krakkó egyik kerülete) Honpolgári Bizottságnak. Mint a II. világháború történelmével foglalkozni készülő történész szoros kapcsolatot tartott a Honi Hadsereg katonáival. A „kapcsolati személy” Stanisław Dąbrowa-Kostka őrnagy volt, aki A. P. figyelmét „az élő történelem” felé irányította. Az ő révén a Honi Hadsereg számos katonáját, tisztjét megismerhette, köztük az ún. „kiátkozottakat” is, vagyis azokat, akik az 1950-es évek első harmadáig fegyverrel a kezükben harcoltak a szovjetizáló hatalommal szemben. Mivel Dąbrowa-Kostka őrnagy a Hitler által 1939 őszén létrehozott Főkormányzóság Krakkói körzetében tevékenykedett, kapcsolatba került a megszálló magyar alakulatok nem egy katonájával, akik különféle jellegű segítséget nyújtottak a Honi Hadseregnek. (Az őrnagy birtokában számos olyan magyar katonának a képe van, aki együttműködött a lengyel ellenállókkal.) Dąbrowa-Kostka őrnagyon kívül Waclaw Felczak docens – (a kommunista hatalom nem engedte az 1956-ig börtönben ült történészt professzorrá kinevezni) – volt a másik személy, aki A. P. figyelmét a háború alatti Magyarország történetére irányította. A Honi Hadsereg megbízásából Waclaw Felczak, aki az 1938/39-es tanévben az Eötvös Cellegium ösztöndíjasa volt, 1940 májusában Magyarországra szökött és átvette a Budapesten

kialakított futárbázis parancsnokhelyettesi posztját. Meghatározó szerepet játszott a London és Varsó közötti kapcsolattartásban. 1951-ben Varsóban halálra ítélték, de az ítéletet nem hajtották végre. A. P. izgatta a „megközelíthetetlen” hírében álló tanár, rendelkezésünkre áll a vele készítendő beszélgetés vázlata. Érdeklődéséből eredően A. P. volt, aki a „Történelmi Klubot” vezette 1986 és 1990 között. Ebben a Klubban a legújabbkori Lengyelország történetének „tiltott” és „tűrt” témáit beszélték meg, s a háború alatti ellenállás olyan képviselőivel ismerkedte meg, akiket a háború után elítéltek. A híres „lengyel futárt”, a Szabad Európa Rádió lengyel adását megszervező majd évtizedeken át igazgató Jan Nowak-Jeziorańskit is A. P. hívta meg a klubba 1989-ben. Noha ez az év a rendszerváltozás éve volt, A. P. még inkább a belbiztonsági szervek homlokterébe került.

Andrzej P. 1988-ban nősül meg.

Az egyetem elvégzése után 1990 szeptemberétől a krakkói Vajdasági Hivatal munkatársa – előbb az Állampolgári Ügyek Osztályán, majd a Társadalmi ügyek Osztályán.

1992. szeptember 1-jétől a Harc és Mártírorság Emlékét Őrző Tanács főtitkára – államtitkári rangban.

Leghíresebb vállalkozása a Katyńban, Mjednojében és Harkovban lemészárolt és eltemetett lengyel hadifogolytisztok, rendőrök tömegsírijainak feltárása és temetőinek kialakítása volt. Az ő vezetésével építették újra fel a „lebergi sasfiókok”-nak az 1970-es években eldózerolt és személtlerakó-hellyé átalakított temetőjét is 2005-ben. A. P. tízegynéhány temetőt épített Üzbegisztánban, Kazahsztánban, Iránban, ahol Anders tábornok Szovjetuniót elhagyni kényszerül hadseregének katonái nyugszanak. A Monte Cassinónál elesett lengyelek építetőjének felújításában is részt vett. A különböző afrikai államokban – a Dél-Afrikai Köztársaságban, Tanzániában, Egyiptomban és máshol – elhelyezett polgári menekültek, gyerekek tartózkodási helyét is emléktáblával jelölte meg. Támogatta temetőik rendbe-hozását. Részt vett az I. világháborús galíciai katonatemetők felújításában is.

Szívügyének tartotta az 1842-ben Törökországban alapított lengyel falu, Adampol temetőjének rendbehozását is. Ez magyar szempontból annál is inkább érdekes, mert itt több lengyel honvédtisztnek a síremléke is felújításra került.

Andrzej P. a magyar-lengyel barátság győri szobrának felállításához is jelentős segítséget nyújtott.

Andrzej Przewoźnik támogatása nélkül ma nem állna Párkányban az Esztergom felszabadításában részt vett Sobieski János király emlékműve, amelyet a pozsonyi lengyel nagykövetség – kényes ügynek tartva – nem támogatott. (Talán nem véletlen, hogy P.-nak elsőként a párkányi magyarok állítottak emléktáblát – 2010 őszén.) P. újította fel a rákoskeresztúri temető lengyel parcelláját. Emléktáblát állított Egerben, Pesten és a II. világháború lengyel menekültek magyarországi tartózkodásának több színhelyén is. A leginkább tudott az a tény, hogy mennyire támogatta az óbudai Katyń park kialakításának tervét és megvalósítását.

Ünnepségeket szervezett a varsói gettófelkelés 60. évfordulója, amelyen Európa országainak számos vezetője részt vett; az ő vezetésével emlékeztek meg a podóliai és volhíniai szórványlengyelség ukrán nacionalisták által történt kiirtásának 60. évfordulóján. Ő épített temetőt és állított táblát az 1941 júniusában Jedwabnában – lengyelek által lemészárolt zsidók – emlékére is. Részt vett XVI. Benedek pápa 2006-os auschwitz-birkenai látogatásának megszervezésében. Az 1939 és 1956 közötti Földalatti Lengyelország Levéltári Alapítványának

társszervezője. Éveken át tagja a Lengyel Nemzet elleni Gaztetteket Vizsgáló Főbizottságnak (IPN); elnökhelyettese és titkára a Minisztertanács melletti Katyńi Gaztett Áldozatainak Emlékét Megőrkötő Bizottságnak. Elnökhelyettese a Katyńi Gaztett 60. évfordulójának Emlékrendezvényeit Szervező Közösségnek. Tagja a Brit-Lengyel Történész Bizottságnak; elnöke a Lengyel-Német Kormánybizottságnak, amelynek célja a II. világháború temetőinek számbavétele; tagja az orosz-lengyel viszony Nehéz Ügyeit Vizsgáló Csoportnak. Az „Emlékezet és Szolidaritás” Európai Hálózatának létrehozásával kapcsolatos munkálatok koordinátora. A háborús sírok, temetők, emlékhelyek megóvásával kapcsolatos két- és többoldalú tárgyalásokon tárgyalófél.

A fentebbiek mellett megannyi társadalmi, veterán- és végvidéki szervezet tiszteletbeli tagja; a krakkói Katolikus Értelmiségi Klub tagja; az ICOMOS Lengyel Bizottságának tagja; a Lengyelország Legújabbkori Történetét Vizsgáló varsói székhelyű Józef Piłsudski Intézet elnöke. A Külhoni Lengyelség Ügye Tárcaközi Bizottságának, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Tárcaközi Bizottságának részvevője; az Auschwitz-Birkenau KL Múzeumi Tanácsának tagja, a Varsói Felkelés Múzeuma Intéző Tanácsának tagja, a Varsó Város Történeti Múzeuma Tanácsának tagja; a Lengyel Hadsereg Tábori Lelkészi Szolgálata Múzeumi Tanácsának elnöke, a Német-Lengyel Megbékélést Alapítvány Tanácsának elnöke.

Andrzej Przewoźnik életművét a Katyńi Temető feltárása, kialakítása jelenti. Ez a repülőgép-katasztrófa, tragikus halála révén összefonódik családjá történetével is. A Katyń iránti érdeklődését az egykori háborús veteránokkal folytatott diákkori beszélgetések lobbantották fel. A veteránokkal való kapcsolattartás a Katyń-nal való mind mélyebb lelki kapcsolat kialakítását is jelentette.

A kiállítás végleges forgatókönyve a kiállítási anyagok, interjúk, hangdokumentumok beérkezése után készül el. A mellékelt életrajzi vázlat azokat a csomópontokat jelzi, amelyekbe a kiállítási tárgyakat egyberánthatja a kialakuló koncepció láthatatlan szellemi mágnese.